

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра військової підготовки

ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ

Навчальна дисципліна: „Тактична та тактико-спеціальна підготовка”

Заняття: тактико-стройове заняття №1

Тема № 5: Механізоване відділення на марші.

*Заняття № 9: Дії механізованого відділення у якості
дозорного відділення при здійсненні маршу у
пішому порядку.*

Київ-2020

Вступ

Війна на сході України — військовий конфлікт, розпочатий російськими загонами, які вторглися у квітні 2014 року на території українського Донбасу після захоплення Росією Криму, серії проросійських виступів в Україні і проголошення «державних суверенітетів» ДНР та ЛНР. Конфлікт має характер міжнародного і став продовженням **російської збройної агресії проти України**. За географічним масштабом є локальним і охоплює частини Донецької і Луганської областей України.

Попри численні факти участі Збройних сил РФ та докази причетності Росії до війни, офіційно Росія не визнає факту свого вторгнення в Україну, тому з українського боку війна розглядається як неоголошена. Ряд українських політиків називає війну на сході України «гібридною війною» Росії проти України. Юридично на сході України з 2018 року триває операція Об'єднаних сил.

Бойові дії на Донбасі почалися із захоплення 12 квітня 2014 року російськими загонами, керованими офіцерами спецслужб РФ, українських міст — Слов'янська, Краматорська і Дружківки, де захопленою у відділках МВС зброєю російські диверсанти озброїли місцевих колаборантів і прийняли до своїх лав. В умовах неспротиву місцевих силових структур України, а іноді й відкритої співпраці, невеликі штурмові загони російських диверсантів в наступні дні взяли під контроль Горлівку та інші міста Донеччини і Луганщини. 13 квітня 2014 року, у відповідь на вторгнення диверсійних загонів, в.о. президента України Олександр Турчинов оголосив про початок Антитерористичної операції. Перекинуті у район Слов'янська та Краматорська спецпідрозділи СБУ й Збройних сил України прийняли перший бій зранку 13 квітня у Семенівці, передмісті Слов'янська, потрапивши у засідку проросійських бойовиків, у якій загинув капітан СБУ «Альфа».

Після серії невдалих великих боїв початку травня 2014 року під Слов'янськом, де українські сили втратили 2 бойових гелікоптери Мі-24 від вогню російських ПЗРК, а також кількох засідок, керівництвом АТО було прийнято рішення поступово оточувати Слов'янськ, відрізаючи гарнізон проросійських бойовиків від постачання зброї з Росії. 11 травня 2014 року проросійськими силами було проведено «референдуми» на території деяких районів Донецької та Луганської областей, на яких було винесене питання про підтримку державної самостійності проголошених у квітні «суверенних» ДНР та ЛНР. За підрахунками організаторів «референдумів», питання було підтримане виборцями, а на думку незалежних свідків «референдуми» мали всі ознаки фіктивності.

1 червня 2014 року проросійські бойовики почали кількадеенний штурм прикордонної застави у Луганську, який закінчився 4 червня виходом українського гарнізону із прикордонної застави. 2 червня 2014 року біля штабу проросійських бойовиків, що розміщувався у Луганській ОДА, сталася серія вибухів, від яких загинули й мирні жителі. 12 червня почалися поставки важкої бронетехніки з РФ: до Сніжного прибула колона танків, а через Луганськ пройшла колона систем залпового вогню «Град», які наступного дня вперше

застосували у війні на Донбасі — 13 червня російські бойовики обстріляли український блокпост під Добропіллям.

20 червня 2014 року новообраний Президент України Петро Порошенко оголосив про початок десятиденного одностороннього припинення вогню, пообіцявши амністію і звільнення від кримінального переслідування усім, хто складе зброю, створення спільних підрозділів МВС для забезпечення громадського порядку, децентралізацію, узгодження голів обласних адміністрацій із представниками Донбасу, дострокові місцеві і парламентські вибори. Проросійські бойовики на запропоновані умови не пристали і припинення вогню не підтримали.

Після закінчення 10 днів одностороннього припинення вогню, українські сили закінчили оточення Слов'янська, змусивши угруповання російських бойовиків 5 липня відступити до Донецька. Штаб АТО почав масштабну операцію з установа контролю над російсько-українським кордоном, створюючи силами кількох бригад 15-кілометрову зону уздовж кордону, контрольовану Збройними силами України і батальйонами територіальної оборони. Водночас українські сили почали операцію з деблокади ЛАП і оточення Луганська.

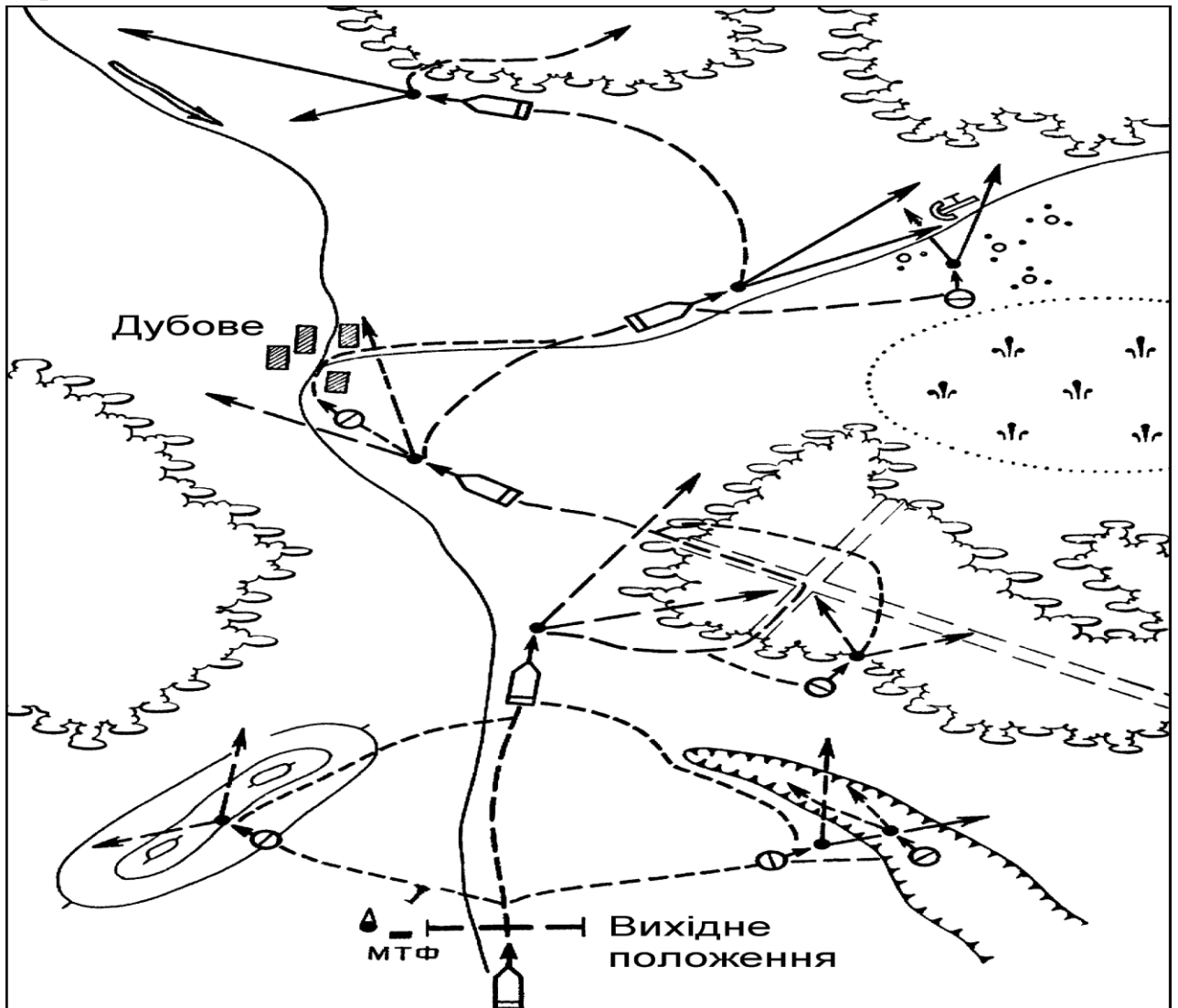
11 липня 2014 року, на фоні загрози повного блокування кордону українськими силами, російські регулярні війська почали участь у війні, завдавши зі своєї території нищівного ракетного удару українським формуванням під Зеленопіллям — селом за кілька кілометрів від російсько-українського кордону. Відтоді вся лінія українських формувань біля кордону — від Луганської області до узбережжя Азовського моря, — впродовж липня-серпня 2014 року перебувала під систематичними артилерійськими обстрілами з території РФ, на які українські формування не відповідали. Обстріли призвели до перерізання ліній постачання українського угруповання, що перебувало в районі Ізвариного, таким чином значні українські сили опинилися в оточенні впродовж тижнів. Операцію з їхньої деблокади було проведено 6-7 серпня, після чого виснажені підрозділи були виведені із зони бойових дій, таким чином, остаточно втративши контроль над 140 км державного кордону.

1. Організація спостереження та управління, огляд місцевості.

Дозорне відділення висилають від підрозділів, які ведуть розвідку або виконують бойові завдання у відриві від головних сил, для своєчасного виявлення противника та розвідки місцевості. Цей підрозділ діє на відстані, яка забезпечує спостереження за ними і підтримку вогнем. Здебільшого, це 400–1200 м, що зумовлено дальністю дійсного вогню кулемета КПВТ на БТР — 2000 м, ПКТ — 1000 м, гармати, встановленої на БМП, — 1300 м. На цій відстані в умовах нормальної видимості забезпечується візуальний зв'язок. Необхідно зазначити, що під час руху в лісі, на різкопересіченій місцевості відстань до дозорного відділення буде меншою.

Дозорне відділення виконує завдання, спостерігаючи за місцевістю та місцевими предметами під час руху або з коротких зупинок шляхом огляду. Іноді воно може влаштовувати засади. Відділення діє на бойовій машині або в

пішому порядку, а взимку — на лижах. Зв'язок із ним здійснюється звичайно по радіо або сигнальними засобами.

Дозорне відділення швидко пересувається від одного зручного для спостереження пункту до іншого, не затримуючи рух підрозділу, від якого воно вислане. На шляху слідування ретельно оглядають місцевість та місцеві предмети, особливо місця, де можливе приховане розташування противника і його раптовий напад із засади.

Якщо розвідка будь-якого об'єкта з машини ускладнена, командир відділення висилає двох-трьох піших дозорних, призначаючи одного з них старшим. Машина при цьому ставиться в укриття. Особовий склад, який залишився в ній, веде спостереження за діями дозорних готовий підтримати їх вогнем та навколишньою місцевістю. Піші дозорні під час огляду об'єкта діють на відстані 20–30 м один від одного. Під час безпосереднього огляду об'єкта одним дозорним другий (інші) повинні бути готовими підтримати його вогнем своєї зброї.

Для безпосередньої охорони під час руху в пішому порядку командир дозорного відділення висилає дозорних. На шляху слідування дозорні оглядають місцевість і місцеві предмети, звертаючи увагу на всі ознаки, за якими можна знайти противника. Відкриті місця дозорне відділення проходить швидко. Не

знайшовши противника, дозорні подають сигнал «*Шлях вільний*». Командир дозорного відділення дублює цей сигнал командиру, який вислав це відділення, і продовжує виконувати поставлене завдання.

ОРГАНІЗАЦІЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ (ВАРІАНТ)

- Відділення, на діброву, на рубіж куц, дорога — до бою, замаскуватися.
- Спостерігач — солдат Клевчук.
- Орієнтири: 1 — кут діброви, 2 — сарай, 3 — валун.

– Противник зосередився в діброві «Північна». Встановлено переміщення його деяких машин, БТР у напрямку Лансдорф. Місце спостереження — біля куща. Сектор спостереження — ор.1, ор.3. Особливу увагу зосередити на поведінці противника в діброві «Північна» і переміщенні його по дорозі. Про все помічене доповідати негайно.

ВИВЧЕННЯ МІСЦЕВОСТІ (ВАРІАНТ)

Місцевість у районі засади відкрита, середньої пересіченості, добре проглядається з боку противника, що вимагає від особового складу старанного маскування. Від розвилки доріг у напрямку діброви вона проглядається на глибину до 800 м. Це дає змогу своєчасно помітити наближення противника і вести по ньому прицільний вогонь.

Найбільш зручним місцем засідки є поворот дороги. Нерівності дороги, її поворот не дозволяють бойовій техніці противника розвинути на цій ділянці високу швидкість.

Зважаючи на рельєф місцевості, у районі засідки доцільно:

- групу нападу розмістити за поворотом дороги в лощині;
- групу вогневого забезпечення — вздовж гребеня висоти «Плоска»;
- вогнева позиція БМП — у лощині поблизу високої трави із сектором обстрілу ор.1, ор.2; додатковий — у напрямку ор.3;
- вогнева позиція кулеметника — біля високої трави, сектор обстрілу — лощина, дорога, додатково підготувати вогонь — у напрямку сараю.

Відхід після виконання завдання доцільно здійснити через лощину у пішому порядку по групах із подальшою посадкою на БМП, висоту «Плоска» обходити справа.

Командир дозорного відділення, одержавши завдання:

вибирає (уточнює) напрямок руху або пункт, до якого необхідно вийти;
намічає порядок дій;
віддає бойовий наказ;
повідомляє пропуск.

У **бойовому наказі** командир дозорного відділення вказує:

відомості про противника;
завдання відділення;
завдання підлеглим (напрямок і швидкість руху, сектори спостереження),
порядок дій під час зустрічі з противником і доповіді про помічене;
сигнали оповіщення, управління, взаємодії та порядок дій за ними;
час початку розвідки та свого заступника.

БОЙОВИЙ НАКАЗ КОМАНДИРА ВІДДІЛЕННЯ НА ДІЇ В ДОЗОРІ (ВАРІАНТ)

1. Противник, який зазнав поразки, відходить у східному напрямку. Водночас, розвідка виявила висування резервів із глибини. Зустріч із противником можлива на рубежі Заводський, Дачне. У тилу наших військ діють диверсійно-розвідувальні групи, зіткнення з якими можливе в будь-який час.

2. 2 мв — головна похідна застава (ГПЗ), здійснює марш за маршрутом: гай «Танкодромний», Степанове, Соколове, Лискерове. Має завдання не допустити раптового нападу противника на батальйон, забезпечити батальйону вигідні умови для вступу в бій і запобігти проникненню наземної розвідки до колони.

3. 1 мвід — дозорне, рухається за маршрутом: гай «Танкодромний», Степанове, Соколове, Лискерове на відстані візуального зв'язку та вогневої підтримки і не допускає раптового нападу противника на колону ГПЗ. Веде розвідку маршруту, місцевості та місцевих предметів. Швидкість руху — 25–30 км/год.

Під час маршу спостереження вести:

- солдату Смирнову (механіку–водію) — вперед;
- солдату Трофимову (навіднику–оператору) — вперед і за повітряним противником;
- солдату Куркіну (кулеметнику), солдату Зайцеву (стрілку) — ліворуч;
- слдату Павлову (гранатометнику), рядовому Громову (помічнику гранатометника) — праворуч;
- старшому солдату Сухову (старшому стрільцю) — в тил і за сигналами командира взводу.

Усім стрільцям бути готовими до огляду місцевості й місцевих предметів.

Під час зустрічі з дрібними групами противника навіднику-оператору знищувати їх вогнем з кулемета і гармати, десанту — бути готовим до знищення противника через бійниці.

Під час зустрічі з сильнішим противником відділенню зайняти вигідну позицію й вогнем з місця забезпечити розгортання і вступ у бій ГПЗ. Десанту за моєю командою спішитися і вогнем з місця знищити противника.

Про все помічене доповідати мені голосом й встановленими сигналами.

4. Сигнали:

- оповіщення: про повітряного противника — голосом «Повіт-ря», по радіо — «555», про радіоактивне зараження — голосом «Радіаційна небезпека», по радіо — «666», про хімічне, біологічне зараження — голосом «Хімічна тривога», по радіо — «777»;
- управління і взаємодії: зустрів противника — по радіо «Град—222», дозорним — підняти автомат стволом догори; зустрів загородження — по радіо «Упор—333», дозорним — підняти автомат прикладом догори, знайшов заражену ділянку місцевості — по радіо «Туман—444», дозорним — підняти автомат горизонтально над головою; шлях вільний — по радіо «Зірка—555», дозорним — показати рукою убік руху.

5. Готовність до маршу — 19:00. Заступник — старший солдат Сухов (ст. стрілець).

Після віддання бойового наказу командир відділення перевіряє готовність озброєння та бойової техніки до виконання бойового завдання і про готовність відділення доповідає командирі взводу.

Рух починають за командою командира взводу. Командир відділення стежить за тим, щоб механік-водій (водій) вів машину зазначеним маршрутом, суворо дотримуючись встановленої швидкості руху. До зустрічі з противником відділення рухається без зупинок і зупиняється лише за командою командира підрозділу, колону якого охороняє.

2. Огляд закритих ділянок місцевості, місць можливого улаштування противником засідок, мінування дорожнього покриття і місцевих предметів.

Під час руху особовий склад уважно спостерігає за місцевістю і місцевими предметами з метою своєчасного виявлення противника. Як тільки ворог виявлений, командир відділення негайно подає встановлений сигнал, вказує механіку-водію (водію) укриття для машини, подає відділенню команду на спішування, вказує цілі навіднику-оператору, кулеметнику і гранатометнику. З виходом противника в зону дійсного вогню відділення раптово відкриває вогонь, забезпечуючи цим розгортання і вступ у бій підрозділу, колону якого охороняє. Якщо дозорне відділення, здійснюючи марш на закритій місцевості або вночі, раптово буде обстріляне противником, воно негайно спішується і вступає в бій.

Тіснини, тунелі, мости та інші вузькі місця дозорне відділення проходить без зупинок, зруйновані мости, заміновані або заражені ділянки маршруту — обходить, позначаючи напрямком обходу мітками. Якщо обійти заміновану ділянку неможливо, її розмінують придані підрозділи інженерних військ під прикриттям бойових машин або самотійно.

Дозорне відділення просувається у вказаному йому напрямку від укриття до укриття, спостерігаючи за навколишньою місцевістю. Закриті ділянки, окремі будівлі, узлісся, вхід у тунелі, де можливе розташування противника і раптовий його напад із засідки, а також вузькі проходи, мости й інші об'єкти оглядають і, якщо необхідно, залишають установлені попереджувальні знаки. Про все виявлене на шляху руху і про зустріч із противником командир дозорного відділення негайно доповідає тому, хто його вислав.

Дрібні групи противника дозорне відділення знищує, а зразки озброєння, топографічні карти та інші документи захоплює і продовжує виконувати завдання. Під час зустрічі з переважаючим силами противника воно діє залежно від обстановки знищує — раптовим вогнем із вигідної позиції та рішучою атакою. Якщо самотужки дозорне відділення не в змозі знешкодити противника, воно стійко утримує позицію, яку займає, та забезпечує розгортання і вступ у бій охоронюваної колони.

Під час привалу і розташування колони на відпочинок дозорне відділення, зайнявши вигідну позицію, продовжує виконувати завдання, діючи як сторожова охорона. Рух відновлюється за командою (сигналом) командира колони.

ОГЛЯД НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ починають із його околиці. Наблизившись до нього, командир відділення залишає машину в укритті й оглядає населений

пункт здалеку. Особливу увагу він звертає на окремо розташовані будівлі, кам'яні будинки (особливо на їхні верхні поверхи й підвали), посадки і чагарники на околиці населеного пункту та місця, де противник може розмістити охорону, вогневі засоби і спостерігачів. Якщо ознак противника немає, слід під'їхати до околиці та опитати місцевих жителів, а потім проїхати через населений пункт однією із вулиць.

Окремі будівлі дозорні оглядають спочатку зовні. При цьому старший дозорний розташовується приховано і готується до відкриття вогню по вікнах і дверях, а дозорний, маючи зброю напоготові, підходить спочатку до глухої стіни, потім обходить будівлю навкруги, послідовно заглядаючи у вікна. Після цього дозорний заходить до будівлі та оглядає всі приміщення, особливо підвал і горище. Старший дозорний увесь час готовий надати йому допомогу.

НАБЛИЗИВШИСЬ ДО ЛІСУ, дозорне відділення зупиняється й оглядає узлісся. Якщо ознак противника немає, відділення продовжує рухатись через гай чи ліс. Під час руху в лісі оглядають входи в яри, лощини та виходи з них, гатки, мости й інші місця, де можливі засади противника. Для огляду ділянки лісу або гаю, а також підозрілих місць командир дозорного відділення висилає піших дозорних.

ВНОЧІ для спостереження використовують прилади нічного бачення. Крім того, дозорне відділення (дозорні) періодично зупиняються, щоб установити наявність противника шляхом підслуховування.

Якщо противник не виявлений, командир дозорного відділення доповідає про це по радіо або подає сигнал **«Шлях вільний»** і продовжує виконувати завдання. Виявивши ворога, він доповідає про це і приховано продовжує спостереження. У разі раптової зустрічі з противником дозорне відділення (дозорні) відкривають по ньому вогонь, обходять його та продовжують виконувати поставлене завдання. Виявивши підхід невеликої групи (окремих машин) противника, відділення за вказівкою командира взводу може влаштувати засідку.

Під час розвідки **ВОДЯНОЇ ПЕРЕШКОДИ** дозорне відділення встановлює наявність, склад і характер дій противника на своєму і протилежному березі. Виявивши противника на підступах до перешкоди, відділення обходить його чи проникає до водяної перешкоди через проміжки в бойових порядках.

Наблизившись до ріки, ретельно оглядають чагарники, вимоїни та інші приховані місця як на своєму, так і на протилежному березі. Під час розвідки ріки дозорне відділення визначає її ширину, глибину, швидкість течії, стан заплави, ґрунт дна і берега, їх крутість, зручні для форсування місця, наявність переправ і їх стан. Ширину ріки встановлюють на око й за допомогою бінокля.

Швидкість течії ріки до 0,5 м/с прийнято вважати слабкою, від 0,5 до 1 м/с — середньою, від 1 до 2 м/с — швидкою, понад 2 м/с — дуже швидкою. Наявність броду визначають по слідах машин або перекатах води. Глибину броду необхідно виміряти під час спроби переправитись або з плоту (човна), після чого визначити наявність загороджень на берегах і у воді. Використовуючи незайняті противником ділянки, дозорне відділення переправляється на протилежний берег і з'ясовує наявність опорних пунктів противника, розташування вогневих засобів, характер загороджень. Якщо

переправитись неможливо — розвідку противника, який обороняється на протилежному боці, проводять спостереженням зі свого берега.

Під час розвідки **МОСТА** дозорне відділення визначає, чи не зайнятий він противником, його параметри, вантажопідйомність, довжину та ширину. Якщо міст замінований, необхідно встановити знак «**Замінований**» і шукати обхід.

Під час **ОГЛЯДУ ЯРУ** дозорний спускається у нього і рухається по дну, а старший дозорний йде його краєм, постійно спостерігаючи за дозорним, і готовий у будь-яку хвилину підтримати його вогнем.

Мінне поле, установлене засобами дистанційного мінування противника, взвод позначає та обходить або долає у складі колони роти за головною машиною проробленим нею проходом. Міни, які були виявлені перед машинами взводу, знищуються з використанням везимого комплексу розмінування або іншими способами.

ВИСОТУ оглядають, рухаючись по її схилах або обходячи її з боку. Для огляду вершини висоти дозорні приховано піднімаються на неї, дотримуючись заходів маскування. На саму вершину висоти підійматись не слід.

Під час розвідки **ПЕРЕШКОД І ЗАГОРОДЖЕНЬ** командир відділення насамперед повинен установити, чи прикриваються вони вогнем противника, які сили противника, глибина і характер його оборони, про що доповідає командир, який вислав розвідку. Командир дозорного відділення повинен уникати ведення бойових дій із противником, який прикриває перешкоду (загородження), і виконати поставлене завдання. Якщо перешкода (загородження) не прикривається вогнем, відділення знаходить обхідні шляхи або організує подолання перешкоди (загородження) самотужки; заражені ділянки місцевості долають на граничній швидкості в засобах індивідуального захисту. Якщо необхідно, відділення позначає прохід на місцевості або вказує шлях для обходу загородження.

Якщо під час розвідки дозорне відділення знайде противника, в усіх випадках командир відділення встановленим порядком доповідає про це командир, який вислав розвідку, і продовжує спостерігати за противником, чекаючи вказівок.

Якщо противник виявив розвідників і уникнути зіткнення з ним неможливо, відділення рішуче й сміливо атакує його, намагаючись захопити полоненого, а потім швидко відходить. Під час раптової зустрічі з окремими солдатами противника відділення захоплює їх у полон, а коли це неможливо — знищує.

Під час розвідки у **ГОРАХ** дозорне відділення, здебільшого, рухається вздовж доріг, долин, хребтів і здійснює розвідку, послідовно оглядаючи командні висоти й спостерігаючи з них. Дороги, стежки та ущелини, що відходять від напрямку руху, командир відділення оглядає з вигідних для спостереження пунктів або висилає для цього дозорних. Особливу увагу слід звернути на місця, де противник може влаштувати засаду та різні загородження.

У горах дозорне відділення широко використовує засади, які доцільно влаштовувати в тіснинах і за поворотах доріг.

Під час розвідки **ОПОРНОГО ПУНКТУ** в обороні противника відділення насамперед повинне встановити розташування вогневих засобів у ньому, а

також наявність загороджень на підступах до опорного пункту. Це завдання можна виконати шляхом ретельного спостереження за поведінкою противника. Іноді командир відділення повинен спровокувати ворога на відкриття вогню.

3. Дії при потраплянні у засідку.

Дозорне відділення просувається в указаному напрямку, від укриття до укриття, ведучи спостереження за прилеглою місцевістю, не затримуючи рух колони, що охороняється. Особлива увага під час огляду звертається на ознаки обладнання противником засідок, мінування дорожнього покриття і місцевих предметів.

Під час маршу не виключена можливість раптового нападу наземного противника, а також ведення бою на заздалегідь намічених рубежах ймовірної зустрічі з ним.

Ефективність дій підрозділу, який потрапив у засаду розвідувальної або диверсійної групи противника, безпосередньо залежить від ступеня натренованості особового складу вести бій за даних умов. Відповідними діями підрозділу, як правило, є щільний вогонь по позиціях засади з усіх видів озброєння, захист підрозділу, що потрапив у засаду, встановлення димової завіси та атака позицій противника.

Під час руху в колоні на транспортних засобах, якщо є вірогідність потрапляння в засаду, відстань між машинами повинна бути не менша 100 м.

Для протидії можливим засідкам противника на маршруті руху командир відділення повинен передбачити наступні заходи:

побудову похідного порядку з урахуванням ведення бою у разі нападу противника з засідки;

уточнити завдання дозорному відділенню;

під час розрахунку маршу передбачити час на огляд дозорним відділенням місць можливого влаштування засідок і визначити порядок їх проходження;

передбачити обладнання техніки додатковим захистом і забезпечення особового складу засобами постановки аерозольних завіс;

організувати проведення тренувань у діях з відбиття нападу на колону підрозділу.

Кожен офіцер, сержант і солдат повинні вміти діяти у випадках, які не залежать від виду пересування:

противник відкрив вогонь з відстані менше 35 м, і можливий кидок гранати;

противник відкрив вогонь з відстані, яка перевищує 35 м.

Військовослужбовці повинні знати як потрібно діяти в зоні ураження та поза нею.

Противник *відкрив вогонь з відстані кидка гранати (35 м)*. У цьому випадку частина відділення перебуває під сильним, концентрованим вогнем противника з близької відстані. Без додаткової команди ця частина відділення відповідає вогнем зброї, з максимальним темпом ведення вогню, в напрямку засади, кидає димові та уламкові гранати та атакує позиції засади. Частина відділення поза зоною ураження відкриває вогонь у напрямку позиції засади, прикриває атаку.

Коли противник *відкрив вогонь з відстані, яка перевищує кидок гранати (більш як 35 м)*, та частина відділення, яка потрапила в зону ураження залягає, ставить димову завісу гранатами і відповідає вогнем у напрямку засади. Друга частина відділення атакує засаду з флангу.

Відділення, якщо рухається вогневими (тактичними) групами, розтягнуто на 120 м, тому вважається, що частина відділення, яка не потрапила в зону ураження, спроможна і зобов'язана атакувати позиції засади з флангу або з тилу вогнем і маневром. Якщо все відділення потрапило у засаду, воно повинно атакувати її, прикриваючись димовими гранатами.

Рух пішим маршем відділення здійснює двома колонами по одному чоловіку вздовж дороги. Дистанція між військовослужбовцями – 5 м. Якщо є вірогідність нападу із засади, то відділення прямує по вогневих групах. Бойовий порядок вогневої групи будується кутом. Старший вогневої групи розташовується попереду на гостряку кута, зліва і праворуч від нього на відстані 5 – 10 м – кулеметник і гранатометник, далі – стрілець, за ним – командир відділення з радистом і друга вогнева група.

Під час нападу противника із засади екіпажі бойових машин відкривають вогонь, встановлюють аерозольну (димову) завісу, забезпечуючи вихід військової техніки і озброєння із зони ураження, спішування особового складу і

відбиття нападу. Особовий склад спішується, займає вогневі позиції навколо машин і під їх прикриттям відкриває щільний вогонь по виявлених цілях противника і найбільш імовірних місцях їх розташування, сміливими, рішучими діями відбиває напад і, якщо можливо, переходить в атаку.

Командир відділення негайно доповідає командирі взводу про місце засади і стан справ.

4. Дії у разі блокування ділянок маршруту вороже налаштованим місцевим населенням.

Як показує бойовий досвід, основними *прийомами дій натовпу проти військових підрозділів* є:

- традиційне закидання військовослужбовців камінням і пляшками з запалювальними речовинами;
- прагнення «відірвати» з рядів військовослужбовців когось одного, затягти його усередину натовпу, обеззброїти, побити й т.д.;
- натовп раптово розступається й випускає вперед стрільців, які відкривають по військовослужбовцях швидкий і біглий вогонь, після чого «поринають» назад у натовп, що негайно змикається за ними;
- збір та підтягування під час ведення переговорів додаткових сил і засобів сепаратистів у посадку (укриття) праворуч (ліворуч) від заблокованої натовпом дороги;
- відкриття терористами вогню по колоні з початком її руху із-за спин цивільних (провокаторів) і одночасне повалення дерев на дорогу попереду та позаду колони, які перекривають шляхи просування та відходу.

Проблема деблокування маршрутів руху військових підрозділів, що заблоковані цивільним населенням ускладнюється *особливостями застосування сили* проти нього відповідно до норм міжнародного гуманітарного права:

- забороняється застосовування фізичної сили, якщо місцеве населення не примушує до цього, і заколотники (підбурювачі) чітко це усвідомлюють;
- застосування сили повинно бути зведено до мінімуму та завжди має бути пропорційним до наявної загрози;
- використання летальної зброї заборонено для розсіювання натовпу, відкриття вогню у натовп із метою тільки розсіяти є кримінальним злочином;
- відкриття вогню дозволяється тільки, якщо військовослужбовцю, або військовослужбовцям чи військовому майну, що є під його (їх) охороною, загрожує застосування зброї (знищення, захоплення).

Вивчення досвіду останніх збройних конфліктів і проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей свідчить про те, що найбільш раціональним *способом дій військових підрозділів при блокуванні місцевими жителями ділянки маршруту руху колони за наявності достатньої кількості сил і засобів* в загальному вигляді зводиться до наступного:

виявлення похідною охороною блокування маршруту, організація кругової оборони, спостереження за натовпом;

зупинка колони головних сил, організація кругової оборони, виклик авіації;

стримування похідною охороною агресивних дій натовпу;
аналіз місцевості по карті, з метою виявлення обхідних шляхів;

пошук шляхів обходу;

продовження руху колони об'їзними шляхами;

переговори з місцевим населенням, що здійснює блокування;

колонна продовжує рух по зазначеному маршруту;

деблокування ділянки дороги силовим методом, не порушуючи при цьому правил застосування сили.

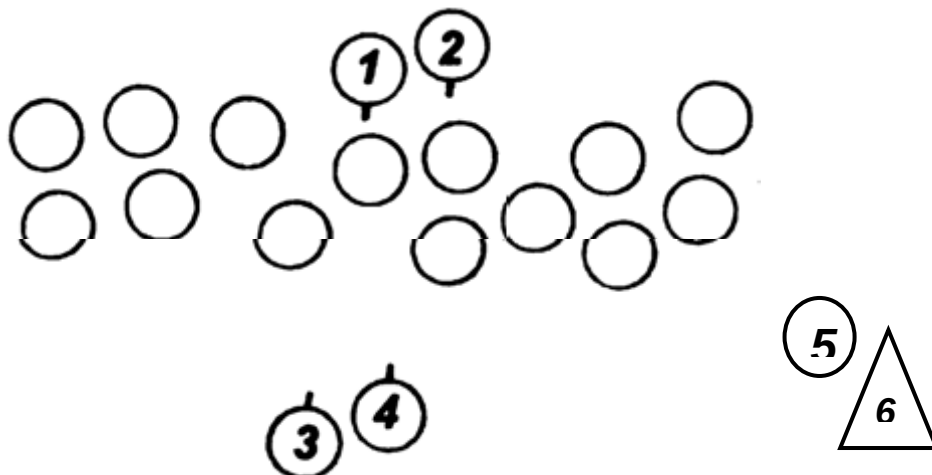
Однак кожен із етапів цього способу вимагає застосування *специфічних тактичних прийомів*:

1. У разі надходження командиру колони під час здійснення маршу доповіді від підрозділу охорони щодо блокування місцевими жителями ділянки маршруту руху колони командир колони зупиняє колону головних сил, організовує кругову оборону та доповідає старшому начальнику.

2. Підрозділ охорони, який виявив блокування місцевими жителями ділянки дороги, залишається на місці займає кругову оборону, посилює спостереження, та здійснює своєчасні доповіді щодо зміни обстановки. У випадку загострення ситуації (явної агресії від мирного населення або застосування зброї) має бути в готовності діяти у відповідності до порядку застосування сили затвердженими вищим командуванням на період проведення операції у визначеному районі, в екстреному випадку бути в готовності здійснити організований відхід самостійно або за окремою командою. При цьому підрозділ похідної охорони має враховувати *особливості поведінки натовпу*, дотримуватися ряду *вимог щодо порядку спостереження і застосування тактичних прийомів*:

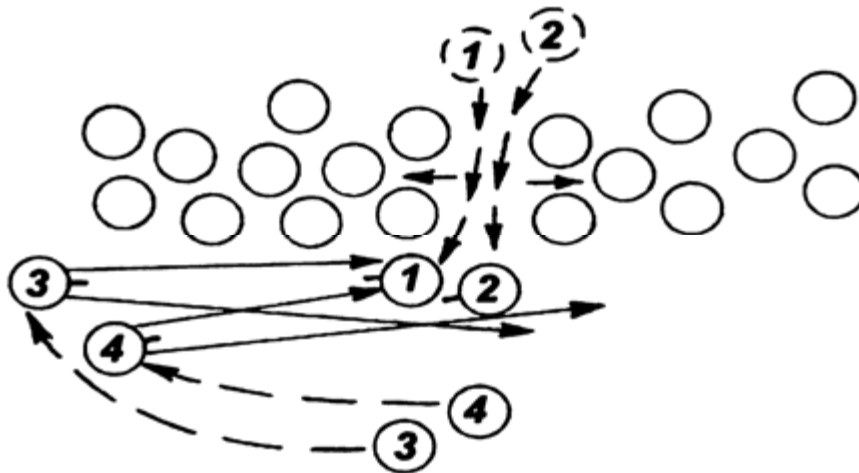
– настрій натовпу треба відчувати й прогнозувати. Одним оком необхідно спостерігати за натовпом, а іншим – постійно відшукувати укриття на місці подій. При цьому бойову групу дозорного відділення відносно натовпу доцільно розташовувати, як показано на рис.;

– при різкому розмиканні натовпу необхідно також різко зманеврувати за найближче укриття, намічене раніше. Або ж, по обстановці, різко зманеврувати вліво від себе й від місця, де натовп розпочне розмикатися (рис.).

Порядок спостереження за натовпом і розташування бойової групи дозорного відділення відносно натовпу: 1, 2 – положення стрільців-сепаратистів за натовпом; 3, 4 – позиції бойової групи дозорного відділення; 5 – приховані спостерігачі; 6 – авіаційний навідник.

Чому саме так? Тому що стрілкам противника, що висунулися із натовпу, буде незручно й незвично розвертатися для стрільби вправо від себе. Вони будуть змушені купкою висунутися з натовпу для розвороту праворуч у пошуках цілі й цим відірвуться від натовпу. Натовп при цьому опиняється осторонь від лінії вогню (рис.). Далі все залежить від уміння військовослужбовців стріляти точно й швидко, не наносячи при цьому ураження місцевим жителям;

– між противником і бойовою машиною повинні бути свої. Не можна підпускати натовп близько до бойової машини, тобто на відстань кидка гранати. Інакше БМП (БТР) швидко підпалить. Для неприкритої БМП (БТР) краще перебувати між натовпом і високим орієнтиром. Натовп, природно, буде вказувати стрілкам (гранатометникам) напрямом на цей високий орієнтир.

Дії бойової групи дозорного відділення при різкому розмиканні натовпу: 1, 2 – вихід стрільців-сепаратистів з натовпу; 3, 4 – різкий маневр бойової групи дозорного відділення вліво й відкриття вогню; 5 – снайперський вогонь – рано або пізно натовп приступає до погромів і агресивного протистояння. При цьому скупчення молоді поводить дуже активно;

– натовп погромників не діє стихійно.

Бойові сценарії поведінки натовпу планують розроблювачі – люди неординарні, що мають нестандартний стиль мислення. За передовою лінією натовпу військовослужбовців можуть очікувати різні сюрпризи, наприклад бар'єри низького рівня, про які натовп знає, а військовослужбовці – ні. При різкому відступі натовпу назад вона переступає через ці бар'єри, а військовослужбовці, які про них не знають, згорячу натикаються на них і падають ниць, підставляючи потилиці під удари важкими предметами зверху. Або ж, коли бронетехніка відтискає натовп, з гущі цього натовпу під колеса бронетехніки підсувають клини, петарди та інше. Або ж натовп відступає у вузький провулок, поринаючи під заздалегідь установлений бар'єр, не видимий із бронетехніки;

– по всіх цих причинах натовп повинен завжди контролюватися зверху будь-якими доступними способами – виставлянням прихованих спостерігачів з радіозв'язком, прихованими відеосистемами спостереження або з вертольотів, що періодично пролітають над місцем подій. По можливості в колонах похідної охорони необхідно мати авіаційних навідників (артилерійських корегувальників) для підтримання зв'язку з повітряним супроводженням та наведення авіації (артилерії) на цілі;

– при необхідності й виникненні небезпечних ситуацій з високих і замаскованих позицій ведеться снайперський вогонь;

– натовп не може діяти без великої кількості засобів протистояння. Цих засобів потрібно буде дуже багато. Тому військовослужбовці зобов'язані заздалегідь виявити сховані закладення цих засобів (пляшок із запальною сумішшю, арматурних прутів, велосипедних ланцюгів, пилок, каміння і т.д.), які складаються заздалегідь біля місця події. Такі закладення можуть бути в каналізаційних люках, сміттєвих ящиках, у підвалах, на горищах, у під'їздах на нижніх поверхах.

3. Командир колони проводить швидкий аналіз місцевості по карті, з метою виявлення обхідних шляхів заблокованої ділянки дороги. У разі виявлення таких шляхів, ставить завдання командиру одного із підрозділів безпосередньої охорони (резерву) щодо перевірки (розвідки) виявлених в ході аналізу місцевості по карті ймовірних шляхів обходу.

4. У випадку якщо в ході розвідки шляхів обходу встановлено, що вони забезпечують здійснення колоною безпечного маневру (об'їзду) заблокованої ділянки дороги, командир колони ставить завдання щодо продовження руху колони головних сил об'їзними шляхами, та наказує підрозділу безпосередньої охорони який виявив заблоковану ділянку дороги здійснити відхід та зайняти своє місце в похідному порядку колони.

5. У випадку якщо об'їзних шляхів не виявлено командир колони буде вимушений вступити в переговори з місцевим населенням, залучивши до їх ведення найбільш підготовлених посадових осіб, які під час ведення переговорів повинні ідентифікувати (виявити) ключових осіб (заколотників та підбурювачів), ізолювавши яких під час деблокування натовп швидше за все, залишившись без своїх лідерів буде дезорганізований, що значно полегшить виконання завдання з деблокування ділянки дороги.

6. Якщо переговори досягли успіху, колона продовжує рух по зазначеному маршруту.

7. У випадку неможливості домовитися з місцевими жителями мирним шляхом (без застосування сили), командир колони базуючись на рішенні старшого командира, повинен бути готовим до деблокування ділянки дороги силовим методом не порушуючи при цьому правил застосування сили (норм міжнародного гуманітарного права).

Для цього він визначає найбільш підготовлений підрозділ та ставить йому завдання на деблокування ділянки дороги.

За наявності достатньої кількості сил та засобів склад підрозділу, що деблокує та його дії можуть бути наступними:

- перша шеренга (в залежності від обстановки та кількості натовпу) наприклад – з дев'яťох чоловік під керівництвом командира взводу, розчищає прохід в натовпі, та надає можливість ізолювати ключових осіб (заколотників та підбурювачів), при цьому положення зброї за спиною;

- друга шеренга (в залежності від обстановки та кількості натовпу) наприклад – з дев'яťох чоловік під керівництвом командира відділення, виконує функцію стримування натовпу у випадку прориву першої шеренги, та під час вдалої ізоляції ключових осіб (заколотників та підбурювачів) передає їх групі арешту (затримання);

- третя шеренга (в залежності від обстановки та кількості натовпу) наприклад – з дев'яťох чоловік під керівництвом командира відділення, виконує функцію резервного підрозділу у випадку зміни ситуації;

- група арешту (затримання) (в залежності від обстановки та кількості натовпу) наприклад – з чотирьох осіб з вогнегасниками;

- два транспортні засоби БМД (БТР), які забезпечують безпеку (в залежності від обстановки та кількості натовпу, кількість транспортних засобів може змінюватися);

- два транспортних засоби для блокування (в залежності від обстановки та кількості натовпу, кількість транспортних засобів може змінюватися).

Більше того, військовослужбовці зобов'язані перекрити шляхи доставки до натовпу засобів протистояння. Для цього блокуються прохідні двори, закриваються наскрізні й суміжні під'їзди, перекопуються або перекриваються важким автотранспортом можливі шляхи підвозу великих технічних конструкцій і людської сили. Шляхи для відходу натовпу залишаються відкритими й широкими, щоб уникнути тисняви й непотрібних жертв. Але на цих шляхах приховано виставляються спостерігачі з фото-відеоапаратурою для обов'язкової фіксації учасників безладу. Так чи інакше натовп охолоне і розбредеться;

- одна група снайперів у випадку небезпеки та для спостереження за натовпом під керівництвом командира відділення (кількість снайперів визначає командир колони);

- група медичного забезпечення (в кількості одного або двох санінструкторів).

Додаткові сили (підкріплення при наявності сил та засобів):

- військові журналісти з операторами (при можливості);

- представники місцевої влада чи офіційні особи (духовенство, поліція, мер та ін.);

- використання авіації (добре спостереження за демонстрацією);

- підсилення групою швидкого реагування в складі аеромобільного (аеромобільно-десантного, парашутно-десантного) взводу.

Обов'язково враховується використання наступного *додаткового обладнання*:

- вогнегасники (ОУ-5) у випадку застосування натовпом запалювальних засобів (коктейлів Молотова) по транспортних засобах які забезпечують блокування та безпеку.

Снайперам та охоронним транспортним засобам БМД (БТР) слід по можливості розпізнавати приховані точки збройної загрози (снайперів, РПГ, найближчі припарковані транспортні засоби). При цьому необхідно враховувати ряд ознак носіння зброї. Довгоствольну зброю складно приховати під одягом, тому терорист носить із собою пістолет і гранати. Така зброя особливо зручна для нічних нападів. Але при носінні пістолетів і гранат без кобур і підсумків змінюється зовнішній силует одягу й хода. Ознакою носіння зброї під одягом може служити неприродність ходи, явне відчуття незручності, помітне з боку, опуклість на одязі, місця, де одяг явно «тягне» униз, і «рухи для поправлення» підозрюваної особи.

Найбільш раціональним *способом затримування та розблокування (розсіювання) натовпу* в цьому випадку є наступний.

Під час розсіювання натовпу особовий склад охорони колони повинен рухатися у повільний і розмірених крок у напрямку натовпу. Тримати вогнегасники потрібно напоготові на випадок використання натовпом запалювальних засобів (коктейлів Молотова).

Командири повинні швидко оцінювати ситуацію на рахунок потреби додаткових сил чи підкріплення. Якщо взвод втихомирює натовп, то два інших взводи є присутніми для контролю за безпорядками. Якщо лідери були ідентифіковані у натовпі, то необхідно намагатися ізолювати або затримати їх.

Багато разів це допомагало розсіюванню натовпу. Додатково можна затримати осіб, які сіяли смуту або підбурювали натовп. Натовп, що веде себе надмірно агресивно й масово застосовує вогнепальну зброю, відразу ставить себе поза законом. Від такого натовпу потрібно відступати у вузький провулок – там він не зможе розгорнутися по фронту. Гранати мають закидаються за спини натовпу, з таким розрахунком, щоб затиснути частину натовпу між розривами гранат і власним щільним автоматичним вогнем. У випадку щільного блокування окремого бійця агресивним натовпом стріляти з табельної зброї треба зверху вниз по ногах противника віялом справа-наліво. Так легше й безпечніше розвертатися, використовуючи віддачу зброї, особливо якщо притиснуті до стіни.

Прориватися необхідно убік стрільби, через ураженого противника, і ні в якому випадку – не назад, щоб не одержати чимось по голові. Під час розсіювання натовпу необхідно пам'ятати, що зброя може бути застосована тільки у вищевказаних випадках з обов'язковим окликом та попереджувальним пострілом угору. Своїх потерпілих і затриманих слід передавати з ряду в ряд у методичній послідовності.

Затримані мають бути врешті-решт передані до Національної поліції.

Медикам необхідно бути постійно готовими до лікування солдат або цивільних постраждалих.

Основними *перевагами даного способу деблокування (розсіювання) натовпу* є:

збереження життя і здоров'я військовослужбовців та місцевого населення;

недопущення пошкодження (знищення) бойової та іншої техніки.

Але наряду з цим він має і ряд суттєвих *недоліків*, таких як:

значна витрата сил і засобів для деблокування;
несвоєчасність здійснення маршу із-за зупинки колони.

При неможливості обходу заблокованої ділянки маршруту руху й відсутності достатньої кількості сил і засобів для розсіювання (демонстрації сили) основними прийомами сковування (розсіювання) похідною охороною дій місцевого населення можуть бути:

- зниження швидкості руху колони (але не його припинення);
- попередження про застосування зброї подачею команди «Сій, назад! Стріляти буду!» (с використанням гучномовців);
- доповідь командирові колони яка охороняється й виклик останнім підтримки авіації та артилерії;
- постріли холостими (бойовими) боєприпасами поверх голів осіб, що блокують, у тому числі з гармат бронетехніки, а також здійснення інших демонстраційних дій (наприклад погроза кидка гранати);
- у випадкових випадках – відкриття вогню на несмертельне ураження найбільш агресивно настроєних осіб, що блокують рух колони (із застосуванням норм міжнародного гуманітарного права).

У ситуації, коли можливе відкриття вогню з натовпу або розташованих поблизу укриттів по військовослужбовцях на бронетехніці, особовому складу необхідно максимально вкритися від можливого ураження. Рух колони при цьому не припиняється.

Перевагами даного способу сковування (розсіювання) дій цивільного населення є: скорочення сил та засобів для сковування (розсіювання) натовпу; своєчасність здійснення маршу і прибуття у зазначений район. Недоліками ж являються: ризик для особового складу й бойової техніки бути знищеними чи ураженими під час руху.

При відкритті вогню по колоні ,що рухається (військовослужбовцям, розташованим на бронетехніці) можливі три варіанти дій залежно від характеру ситуації:

1. Цілі не виявлені, ситуація не набула характеру бою.

Особовий склад максимально укривається від ураження в бронетехніку (автомобілі), колона зі збільшенням швидкості йде на прорив загороджень (при наявності таких). Для розчищення дороги від людей, що блокують колону, виконуються вищевказані заходи.

2. Цілі виявлені, ситуація повністю не набула характеру бою.

Особовий склад максимально вкривається від ураження в бронетехніку (автомобілі), колона зі зниженням швидкості йде на прорив загороджень (при наявності таких). Для розчищення дороги виконуються вищевказані заходи. Групи охорони працюють на захоплення й знешкодження (ураження) виявлених цілей. У випадку відсутності таких груп частина особового складу спішується й виконує їхні функції.

3. Цілі виявлені, ситуація повністю набула характеру бою.

Колона зупиняється й приймає бій з використанням наявних засобів ураження противника. Попередньо, з метою мінімізації втрат серед мирного (неозброєного) населення, виконується попередження про відкриття вогню («Усім укритися! Відкриваємо вогонь на ураження!»). Після нейтралізації

противника й розчищення маршруту (зняття блокування) рух колони продовжується.

Як показує досвід АТО на сході країни, *особливістю розвідки маршруту висування* може бути її здійснення військовослужбовцем, переодягненим у цивільний одяг на цивільному транспорті з місцевими номерами (наприклад Харківської обл.) без зброї та посвідчення особистості, який висувається в 5 – 10 км попереду колони та ретельно оглядає дорогу та «зелену зону» на скупчення натовпу. Висування ротних тактичних груп має проводитися вночі не по основних транспортних шляхах з метою уникнення блокування та перешкоджання руху колони місцевим населенням.

Висновки:

Способи дій військових підрозділів при блокуванні ділянок маршрутів руху місцевим населенням в умовах збройного конфлікту в статутних документах достатньо не розкриті і тому постає актуальне завдання узагальнення бойового досвіду в цій сфері.

Застосування сили при використанні противником для вирішення своїх тактичних завдань місцевого населення обмежене нормами міжнародного гуманітарного права.

Запропоновані авторами способи дій військових підрозділів при блокуванні натовпом ділянок маршрутів руху та прийоми їх деблокування (розсіювання натовпу) мають використовуватися творчо, з урахуванням суспільно-політичної ситуації в районі дій, настрою місцевого населення, кількості осіб, що здійснюють блокування, наявності сил і засобів для ведення розвідки і деблокування, підготовки особового складу, наявної мережі доріг, та інших факторів.

Метою військової агресії Росії є встановлення повного контролю над Чорним морем для впливу на країни регіону. Крім домінування в чорноморсько-азовському регіоні, Москва прагне будь-яким способом не допустити повернення Криму під юрисдикцію України, створити протипагу США і НАТО на східному фланзі Альянсу і розширити свою військову присутність в Середземномор'ї.

Таким чином, сумлінне вивчення тактики дій підрозділів Збройних Сил України в різних видах бою надасть можливість майбутнім випускникам кафедри військової підготовки не лише захистити себе, але й врешті-решт – виконати поставлене бойове завдання.